

biztosít. A sekély nyomóformát úgy készítették el, hogy a felület bizonyos meghatározott területein sötétebb és világosabb foltok váltják egymást. Surlófényes ránézetben is jól látszanak azok a mezők a papíríven, amelyek sekélyebbek, illetve mélyebbek a többinél. Átnézetben a minta denzitásának hullámszáma, a különböző, illetve azonos méretű háttérelemek mélységének finom differenciálása érdekes, kvázi árnyaltos, bőrszerű hatást kelt (15. ábra).

Ennek a technikának egy másik, továbbfejlesztett változata egy 1944-es, világoskék

színű bélelt borítékból és a hozzá tartozó levelezőlap kartonból ismert „*madárlábnym*” vízjel. Ezt szabálytalan kontúrú, apró, foltszerű vízjel-elemekből rakták össze. Ránézeti és átnézeti látványa egyaránt kellemes és elegáns. Felületének tapintása finom és jól írható (16. ábra). Ez egyben a préselt geometrikus vízjelek használatának határa is, innen már a figurális préselt vízjelek világába vezet az út.

(folytatása következik)

Szakirodalmi csemegék az elmúlt századokból

Tallózás folyóiratokban

22. rész

Az első világháború második éve végén már láthatóan sok vesztesége volt az országnak. Még a szaklapokban is feltűnően sok háborús problémával találkozunk. Az Erdészeti Lapok 1915-ben **Az elpusztult kárpáti falvak újraépítése** címmel közöl cikket, amely így kezdődik:

Az oroszjárta vidék elpusztult falvainak újraépítése körül serény tevékenység folyik, amelynek központi vezetését, valamint a foganatosítás lényeges részeit a földmivélsügyi kormány az államerdezésre bízta. ...

Az északkeleti vármegyékben az ellenséges betörések során pusztulást szenvedett lakosság segítése céljából a m. kir. Földmivélsügyi kormány ügykörében folyamatba tett állami akció működése négy vármegyére (Sáros, Zemplén, Ung és Máramaros) terjed. Tevékenysége ... másfelől a hadműveletek során hajléktalanná vált szegénysorsú lakoságnak új lakóházak létesítésében való segítségére irányul.

Az újjaépítés szempontjait tárgyalva, a következőket írja:

*Egységes anyagból csak a fedélborítás lesz, amire a segítőakció – más, tartósabb fedőanyagok gyors beszerzésének elháríthatatlan akadályai miatt – az egész vonalon **kátránylemezpapírt** ad és illetőleg alkalmaz, de*

figyelmet fordít arra is, hogy a lakosság később, amikor tartósabb fedőanyag beszerzése módjában lesz, azt a már most aszerint építendő fedélzetre minden nehézség nélkül és egyben célszerűen is alkalmazhassa.

(Erdészeti Lapok, 54. 21-22. sz., 1915. nov. 15. 558-559.p.)

A fedéllemezyártóknak a háború alatti években valószínűen csökkenő forgalmát ez az akció mégis kompenzálhatta.

Néhány év múlva már más, talán még komolyabb gondok foglalkoztatták az országot és a szakmát. 1920-ban az Erdészeti Lapokban ezt olvashatjuk:

Mi marad meg Magyarországon erdeiből? *Ha a nekünk átadott békefeltételek tényleg érvénybe lépnek, Magyarország erdőterülete az erdők nyilvántartási törzskönyve alapján összeállított adatok szerint a következő lenne:*

Összes erdőterület 2 028 513 kat. hold, az eddigi Magyarország erdőterületének 15.7%-a.

Ebből tölgyerdő 1 091 017 kat. hold, eddigi tölgyeseink 32.2%-a,

bükkerdő 856 933 kat. hold, eddigi bükköseink 13.4%-a,
fenyőerdő 80 563 kat. hold, eddigi fenyveseink 2.0%-a.

A megmaradó területen belül a tölgy 54%-kal, a bükk és egyéb lombfa 42%-kal, a fenyő 4%-kal szerepel.

Tulajdonjogi minőség szerint marad:

állami erdő	83 967 kat.hold, az eddiginek	4,1%-a
városi „	80 277 „ „	10.0%-a
községi „	25 747 „ „	1.8%-a
egyházi „	284 729 „ „	34.1%-a
közalapítv.erdő	38 942 „ „	27.3%-a
hitbiz. „	296 775 „ „	31.3%-a
közbirtok „	178 342 „ „	9.8%-a
részvénytárs. „	7 965 „ „	3.6%-a
szabadrend.köz-		
birtokossági erdő	32 517 „ „	28.3%-a
magán „	999 252 „ „	22.0%-a

Ezek az adatok mindennél ékeesszólóbban bizonyítják, hogy ellenségeink mily súlyos csapást szándékoznak a magyar erdőgazdaságra mérni. Hozzá tartozik a helyzetképhez, hogy a megmaradó erdők többnyire nem tartoznak legjobb termőhelyeinkhez, többnyire a száraz éghajlatu és száraz talaju részek vannak nekünk szánva, amelyeken igen jelentékeny területet foglalnak el a silány állapotban levő sarjerdők.

S e szomorú helyzet dacára sem szabad csüggednünk. A jelzett mostoha viszonyok mellett is a magyar erdésznek szép feladata marad ily nehéz körülmények között szorgos munkával erdeink termőképességét emelni és az okszerűség határai között azok területét szaporítani. Ez a feladat akkor is érvényben marad, ha – amint reméljük – a sors fentartotta számunkra, hogy működési terünk idővel ismét bővül.

(Erdészeti Lapok, 59. 7-8.sz., 1920. ápr. 15. 164-165.p.)

A feltételes módok megszűntek, a cikk adatai valósággá váltak: a trianoni békeszerződést 1920. június 4-én Versailles-ban aláírták.

Az erdészek bizonyára megpróbálták mindent megtenni az erdőterület növelése érdekében, a papíripar

a jelek szerint – és az elvesztett cellulózyárak miatt is – mégis kereste a lehetőséget az ipar cellulózsükségletének biztosítására még a 30-as években is.

Csonkamagyarország cellulóze-szükségletének fedezése.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület földügyi és növénytermelési szakosztályának f. hó 8-án tartott ülésén egy rendkívül érdekes előadást hallottunk.

Magyarország a kész papírárún felül évenként átlag 3200 vasúti kocsi rakomány nyers cellulózt kénytelen behozni.

Ez a súlyos külkereskedelmi tehertétel már régen arra készítette a hazai szakköröket, hogy az érzékeny hiányt jelentő nyersanyag pótlását valamilyen úton-módon megkíséreljék.

Elsősorban a szalma és a kukoricaszár jöhetnek számításba, amelyekből azonban a mezőgazdaság nem rendelkezik olyan feleslegekkel, hogy a cellulóze-gyártás számottevő növelését várhatnók tőle. De elfogyott – a nagymértékű lecsapolásokkal kapcsolatosan – a nád, sás, kaka és a gyékény is.

A nyersanyagot tehát olyan növénynek kell szolgáltatnia, amely:

- gazdaságosan termelhető és belőle a cellulóze könnyen előállítható,
- megfelelő mennyiségben tartalmaz cellulózt.

Az előadó részletesen ismertette azokat a kísérleteket, amelyek ebben az irányban a somkóróval (*Melilotus albus*) folytattak.

Dorner Béla vizsgálatai szerint a kétéves somkóró cellulóze anyaga vékonyabb szálú, mint a fából előállítotté, de hosszabb, mint a kukoricaszár cellulóze-rostjai. A növény hancsa a cellulóze-gyártáshoz kiválóan alkalmas, átlagosan 12% vizet és 36 – 40% cellulózt tartalmaz. A somkóró a pillangósokhoz tartozó igen igénytelen növény, amely a leggyengébb homoktalajokon is jól tenyészik, sőt – mint a pillangósok általában – a talajt nitrogénben még gazdagítja is. Tenyésztése által tehát nemcsak arra nyílik lehetőség, hogy a hazai cellulóze-szükségletet

fedezzük, hanem a nagykiterjedésű, terméketlen homokterületek hasznosítása révén a közgazdasági szempont még súlyosabban esik latba, mert az egyébként más művelésre alkalmatlan területek után is tisztességes jövedelmet biztosít és azoknak talaját is javítja.

Egy kataszteri hold kétéves somkóró után átlag 2 ½ mázsa magtermés és 30 mázsa szár várható. Utóbbinak fentemlített cellulóze-tartalmát figyelembevéve, körülbelül

30 ezer kat.hold kétéves somkóró-termésre lenne szükségünk, hogy a nyers cellulóze-behozatalt teljesen kiküszöbölhessük.

(Erdészeti Lapok, 76. 4.sz., 1937.ápr. 382-383.p.)

Talán ez lehetett volna a 30-as évek ipari füve?

Tarján Ferencné

Magyarország első nyomtatott térképe a Világörökség része

Plibál Katalin

(Országos Széchényi Könyvtár)

Méltó helyére került hazánk első nyomtatott térképe, egyik leghíresebb írott történelmi emléke, a **Tabula Hungariae néven ismert Lázár-féle térkép**. Június 19-én, UNESCO Világemlékezet Bizottsága felvette 38 mű társaságában ezt a kimagasló jelentőségű, 16. századi dokumentumot a világszervezet exkluzív listájára, a Memory of the World remekművei közé.

Az 1997-ben, 10 esztendeje létrehozott jegyzékbe természetesen a világ valamennyi országa szeretné besoroltatni legfeljette őrzöttebb vagy leghíresebb nemzeti ereklyéit, de eddig ez csak 158 kivételes jelentőségű remekműnek sikerült. Ezek közé került be most a 16. században élt, titokzatos sorsú magyar írástudó, Lázár térképe, többek között olyan korszakos művek társaságában, mint például az indiai Rigvéda, Anglia meghódítását ábrázoló bayeux-i szőnyeg, a híres 1494-es tordesillasi szerződés, amellyel a Portugália és Spanyolország hajdan egymás közt felosztotta a gyarmatosítható világot, a 13. századi Hereford-i Mappa Mundi, az ókori Római Birodalom híres úttérképe, a Tabula Peutingeriana, és a hajdan gazdag ezüstmányáiról híres Selmecebánya bányatérképei, stb.

Lázár térképe, a Tabula Hungariae 1528 május közepén jelent meg Ingolstadtban. E mappát évszázadokon keresztül a kutatók és az érdeklődők csak leírásokból ismerték, míg az 1880-ban az ismeretlen-

ség homályából váratlanul elő nem bukkant. A híres bibliofil gróf Apponyi Sándor vásárolta meg, és más ritkaságokkal együtt 1925-ben az ő adományaként került az Országos Széchényi Könyvtár régi és ritka könyveket őrző gyűjteményébe.

A Tabula Hungariae térkép kéziratát készítő Lázárt ma joggal tekinthetjük a magyar térképészet „Anonymus”-ának, mivel életéről, iskolázottságáról igen kevés ismerettel rendelkezünk.

Bizonyos, hogy magyar volt, ám nem végzett egyetemet, kéziratának nyomtatásban való megjelenését nem érthette meg. A térképezésre, illetve annak megszerkesztésére valamikor a 16. század első évtizedében kerülhetett sor, annyi bizonyosnak tűnik, hogy 1514-ben már kész, vagy ahhoz nagyon közeli állapotban lehetett. Magyarország Mohács előtti állapotát rögzítő, felbecsülhetetlen értékű térkép ma csak egyetlen példányban létezik.

Lázár kéziratát Johannes Cuspinianus, a bécsi egyetem rektora, és Magyarországon gyakran megforduló diplomata találta meg és vitte Bécsbe. A fenti eseményre szerintünk valamikor 1526. szeptember 25-e után kerülhetett sor, miután I. (Nagy) Szulejmán török császár a budai vár szobrait, a Corvina-könyvtár egy részét, a templomok arany és ezüst kegytárgyait hajóra rakatta, és Pest városát felgyújtatva elhagyta a középkori Magyarország fővárosát.